

Nobel ödüllü iktisatçı Amartya Sen, 1940'lı yıllarda Hindistan'da Hindu- larla Müslümanların çatışmalarına dair çocukluğundan hatırladığı bir gözlemini şu sözlerle aktarır: “Ocak ayında geniş-yürekli, engin insanların nasıl bir süratle Temmuz ayına gelinceye kadar acımasız birer ‘Müslüman’ ve ‘Hindu’ olup çıktıklarını hatırlarım.”¹ Gayatri Chakravorty Spivak da benzer anılara sahiptir. Spivak, Hindistan'da asırlardan beri birlikte yaşayan insanların bir anda düşman olduklarından söz eder.² Amartya Sen, Hindistan'da hüküm süren şiddet ortamında “kendi halkı” adına başkalarını acımasızca katleden, yüz binlerce insanı öldüren “terör zanaatkârla-

rının” yönlendirmesiyle “insanlara tekil, kavgacı kimliklerin dayatıldığını” da anlatır.³

Amartya Sen'in sözleri bir bakıma Kıbrıs'ta olup bitenleri de özetler. Düne kadar birlikte yaşayan, birbirlerinin düğününe, cenaze törenine katılan insanlar etnik şiddetin baş göstermesiyle süratle çatışan kamplara ayrıldılar, “Helenizm” ve “Türklük” adına tuttuğukları kavgada “ölümcül kimlikler” edindiler. Kuşkusuz, Hindistan'da olduğu gibi Kıbrıs'ta da grupları şiddete götüren uzun bir güzergâh vardır. Adada etnik şiddete sürükleyen sürecin bir ucunda Kıbrıs Rum toplumunun geleceğini, onurunu, özgürlüğünü ve kimliğini Enosis (Yunanistan ile Birleşme) fikri ile özdeşleştir- mesi, diğer ucunda ise Kıbrıslı Türklerin Enosis'i kendi yok oluşlarıyla bir tutmaları, yani

1 Amartya Sen, *Identity and Violence: The Illusion of Destiny. Issues of our time*, W.W.Norton. Co, New York, 2006, s. 2.

2 Gayatri Chakravorty Spivak, *Nationalism and the Imagination*, Segull Books, Londra, 2015, s. 7.

3 Sen, *Identity and Violence*, s. 2.

korku vardı. Başka türlü söylersek, iki toplum arasında derin bir “amaç uyumsuzluğu” ve “statü kavgası” söz konusuydu. Bu süreçte adanın geleceğini kimin nasıl belirleyeceği etnik grupları karşı karşıya getiren en temel mesele oldu. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan (% 80) Kıbrıs Rum toplumu “asli unsur” olduğunu iddia ederek self-determinasyon hakkını tekeline almaya ve Yunanistan ile birleşmeye yönelirken, Kıbrıs Türk toplumu (% 18) “etnik azınlık” sayılmayı reddedip karşı-seferberlik başlattı ve süreç içinde adanın bölünmesi fikrine dört elle sarıldı. Türkiye’nin de katkılarıyla çoğunluğa karşı direnme potansiyeline kavuşan Kıbrıslı Türkler, adanın bölünmesi amacıyla milliyetçi bir kampanya başlattı.

Etnik şiddetin kökeninde aynı coğrafyayı paylaşan grupların “çatışan amaçları” ve “statü kavgaları” vardır. Bu süreçte kimin “hükümran” kimin “azınlık”, kimin “ev sahibi” kimin “misafir” olduğu kavgası etnik şiddeti tetikleyen en temel faktör oldu. Taraflar şiddete başvurarak kendilerine hak ettiklerini düşündükleri statüye erişmeye veya lâıyk görmedikleri bir statüden kurtulmaya gayret ediyorlardı. Başka türlü söylersek, aynı coğrafya parçası üstünde yaşayan etnik gruplardan biri ayrılmaya ve kendi devletini kurmaya yönelirken, diğeri coğrafyanın bütününe hükmetme talebini gündeme getirdi ki, Michael Mann böylesi durumlarda “öldürücü etnik temizlik” koşullarının oluştuğundan söz eder.⁴ Mann’ın değerlendirmesinde etnik çatışmayı derinleştiren faktörler arasında yer alan bu iki temel unsur Kıbrıs için de bütünüyle geçerliydi: Zayıf etnik grubun anavatanından aldığı destekle boyun

eğmeyerek direnmesi ve amacına ulaşacağına inanması, güçlü grubun ise ideolojik meşruiyet ve askeri üstünlüğü sayesinde önemli fiziki ve ya moral kayıplara uğramadan amacına ulaşacağına inanması.⁵ Gerçekten de Kıbrıslı milliyetçi Türk seçkinler Türkiye’nin yardımlarıyla adayı bölerek ayrı bir devlet kurabileceklerine inanıyordu. Kıbrıslı Rum milliyetçiler ise adanın geleceğini tek başına belirleme hakkına sahip olduklarını, bunun meşru bir hak olduğunu ve bu amaca ulaşacak güce sahip olduklarını düşünüyordu.

Etnik grupların egemenlik kavgasına tutuştuğu böyle bir ortamda etnik farklılıklar ister istemez derinleşti ve etnik referanslar hayatın bütün alanlarına yayıldı. “sosyal” olan “nasıyonel” olanda eridi. Etnik duyarlılıklar baskın hale geldi ve her şeyin önüne geçti. Kısacası kutuplaşma ve şiddet etrafında bu gruplar yeniden kuruldu, sınırları ve kimlikleri yeniden tanımlandı. Bu statü çatışmasına öfke, kızgınlık, nefret ve hınç gibi duygular refakat etti. Roger D. Petersen, etnik şiddet olgusunu “duygular” üzerinden değerlendirdiği çalışmasında, hınç duygusuna apayrı bir anlam atfeder. Petersen’a göre hınç, bir grubun statüsüne bağlı olarak ortaya çıkan bir duygu durumudur. Eğer bir etnik grup, engellendiğini, haksızlığa uğradığını ve statü bakımından kendini layık gördüğü konumun altına itildiğini düşünürse, bu durum kaçınılmaz olarak kırgınlık, kızgınlık ve hınca yol açar ki, etnik çatışmalarda en çok karşılaştığımız duygu durumu budur.⁶

Petersen’in saptamasının geçerliliği Kıbrıs’ta da gözlemlenir. Kıbrıslı Türkler modern-

4 Michael Mann, *The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing*, Cambridge University Press, 2005, s. 6.

5 A.g.e., s. 6.

6 Roger D. Petersen, *Understanding Ethnic Violence*, Cambridge University Press, New York, 2002, s. 2.

leşmenin ilk aşamalarında “millet-i hâkime” konumundan önemsiz bir azınlığa dönüşüp geri plana düştü. Bu statü kaybı hınc duygusuna yol açtı ve üstün etnik grup karşısında statü yükselmesi arayışına girdiler. Kıbrıslı Rumlar ise Kıbrıslı Türklere karşı önceleri küçümseyici bir davranış sergilerken, özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti devleti kurulduktan sonra Kıbrıslı Türkleri Enosis’i “engelleyen” ve “haksız yere siyasal eşitlik elde eden bir toplum” olarak görmeye başlayıp, hınc duygusuna kapılarak cezalandırıcı intikama yöneldiler.

Buraya kadar söylenenlerden de anlaşılacağı gibi, bu çalışmada Kıbrıs’ta yaşanan etnik çatışma ne “tarihin kötü mirası”, ne “ezeli düşmanlık”, ne de “etnik-nefret” gibi olgularla izah ediliyor. Osmanlı-Yunan savaşlarının ada nüfusunu olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Helen ve Türk milliyetçiliklerinin güdümlendiği tutkuların gerilimlere yol açtığı da yadsınamaz. Fakat Kıbrıs’ta etnik şiddet, kültürel, etnik veya dini farklılıklara veya nefret duygusuna indirgenebilecek bir olgu değildir. Modernleşme sürecinde iki toplum arasında ortaya çıkan eşitsizlik, bir zamanlar “hâkim millet” olan Kıbrıs Türklerin Kıbrıs Rum toplumu karşısında güçsüz bir toplum görüntüsü çizmesi, etnik gruplar arası ilişkilerde “üstün” ve “zayıf” tarafların ortaya çıkması ve en önemlisi, etnik gruplar arasında baş gösteren amaç uyuşmazlığı ve egemenlik kavgası etnik şiddeti tetikleyen en temel unsurlar oldu. Başka türlü söylersek, egemenlik iddiasıyla birbirini dışlayan milliyetçi akımlar eşitsiz modernleşme, kolonyalist ve de irredantist müdahalelerin yol açtığı statü alt-üst oluşları ve buna paralel olarak duygulanımsal kaos, siyasal karşıtlık, toplu şiddete elverişli zemini oluşturdu.

Kıbrıs’ta etnik şiddet olgusunu incelerken, Birleşik Krallığın uyguladığı kolonyalist politikaları da dikkate almak zorundayız. Kıbrıs Rum toplumunun 1955’te, İngiliz kolonyalizmine karşı başlattığı silahlı mücadele kısa süre içinde etnik çatışmaya dönüşmüşse, bunda koloni idaresinin uyguladığı “böl-yönet” politikasının da büyük payı vardır. Kolonyalistler milliyetçi Kıbrıs Rum örgütü EOKA’nın karşısına Kıbrıslı Türkleri “yardımcı polis gücü” olarak çıkararak iki toplumun birbirine karşı şiddete başvurmasını açıkça teşvik etti. Nitekim 1950’li yıllarda etnik şiddet, EOKA ile kolonyalistler arasında devam eden çatışmalarda Kıbrıslı Türk yardımcı polislerin öldürülmesiyle başladı. Her ne kadar öldürülenler Kıbrıslı Türk oldukları için değil, yardımcı polis oldukları için öldürüldülerse de, Kıbrıslı Türklerin algısında ölenler Türk’tü ve Türk oldukları için öldürülmüşlerdi. Bu yüzden, öldürülen her polisin ardından Lefkoşa alev alev yandı, işyerleri tahrip edildi, evler ve dükkânlar taşlandı.

Bu çalışmada öncelikle modernleşen Kıbrıs’ta etnik grupların konumlarında görülen kayma ve değişiklik ele alınıyor. Nitekim sınırlı da olsa adada etnik şiddet ilk defa Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılış sürecinde etnik grupların konumlarının yeniden belirlendiği ve eşitsiz modernleşmenin hız kazandığı bir dönemde yaşandı. Hayatın bütün alanlarında Kıbrıs Rum toplumunun gerisine düşen Kıbrıs Türk toplumunun toplumsal kaygısına, Kıbrıslı Rumların dört elle sarıldığı Enosis talebinin yarattığı siyasi korku da eklenince, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde küçük çaplı etnik şiddet olayları meydana geldi. Burada, etnik şiddet üç ayrı aşamada inceleniyor: Kolonyalizmin sona ermeye başladığı İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra

baş gösteren etnik şiddet, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra yaşanan etnik çatışmalar (iç savaş) ve 1974'te dış müdahaleden günümüze kadar devam etmekte olan statükoyu dayatan şiddet. Her üç dönemde de şiddetin “statü kavgalarının” ayrılmaz bir parçası olduğunu ve etnik veya dinsel nefretten çok, elitler tarafından planlanmış, örgütlenmiş ve yönlendirilmiş olduğunu söyleyebiliriz.

1956-1958 yılları arasında, yani birinci aşamada etnik şiddet –münferit örneklerin görüldüğü 1956 ve 1957 yıllarından sonra– İngilizlerin adaya yeni bir statü dayatacaklarının kesinleştiği 1958 yılında yaygınlaştı. “Kara Haziran” veya “Kıbrıs'ın 6-7 Eylül'ü” olarak adlandırığımız 1958 olaylarında o güne kadar görülmedik yoğunlukta şiddet eylemleri gerçekleşti. İngiliz arşiv belgelerinde 1958 yılının Haziran'ı doğru bir saptamayla EOKA'nın silahlı mücadeleye başladığı 1955 sonrasının “en kötü ayı” olarak değerlendiriliyor. Koloni idaresine göre 1958 Haziran'ı, EOKA'nın bir günde (2 Kasım 1956) 21 saldırı düzenlediği 1956 yılının Kasım ayından da kötüdür. Gerçekten de 1958 yılının Haziran ve Temmuz aylarında ölenlerin sayısı 1956-58 yılları arasında etnik çatışmalarda ölenlerin toplamından katbekat fazladır. Şiddetin tırmanışı 7 Haziran 1958 gecesi yapılan bir provokasyonla başladı. Türk Haberler Bürosu'nda patlatılan bombanın ardından ada yangın yerine döndü. 12 Haziran günü Gönyleli'de 8 Kıbrıslı Rum'un öldürülmesiyle ülke bütünyle şiddete teslim oldu. Artık kimin kime ne zaman nerede saldırdığı belli değildi. Korku her yerde kol geziyordu. Kendilerine kötü bir şeyin yapılacağından korkan insanlar, erken davranıp kötülüğü kendileri başkalarına yapıyordu. Evlere saldırılıyor, işyerleri yakılıyordu. Değnek, topuz, demir çubuk, bıçak, balta, şiş

vs. gibi aletlerle mahalle kavgaları kuruluyordu. Böylesi bir çatışma ortamda zihinlerdeki sınırlar mekânlara yansıyor, ilk defa karma mahalleler ayrılıyor, “etnik bakımdan temiz” semtler oluşuyordu. Kırsal alanda da benzer bir eğilim baş göstermişti. Az sayıda da olsa insanlar köylerini terk ediyordu. Böylece, etnik bölünme coğrafyaya yansıyor.

O dönemin şiddet “zanaatkârlarından” Mehmet Ali Tremeşeli yaşanan kıyımı şu sözlerle anlatır: “O günlerde tıpkı futbol maçlarında olduğu gibi herkes radyonun başında, gol yiyen taraf biraz sonra kendi takımının rakip kaleye atacağı golü sabırsızlıkla bekler, gol gelmezse moraller bozulur ve mağlup takıma kendi takımı tarafından ağır eleştiriler yöneltilir, hatta çoğu zaman eleştiriler küfre dönüşürdü.”⁷ Evet, “etnik fanatikler” futbol fanatiklerinin gol haberi beklediği gibi ölüm haberi bekliyordu ve karşı taraftan gelecek her kayıp haberini sevinç kaynağı sayıyordu. Başka türlü söylersek, tam bir *Schadenfreude* (başkasının başına gelen zarar karşısında duyulan kötücül sevinç) yaşanıyor.

Aynı dönemde “disiplin edici” bir uygulama olarak ilk defa toplum-içi siyasal şiddete de başvuruldu. “dost-düşman” ayırımının doruk noktaya ulaştığı bu dönemde siyasal şiddetin “kurucu”, “örgütleyici” ve “kimlik-atfedici” bir işlevi vardı. Etnik şiddete paralel olarak uygulanan siyasal şiddet, Kıbrıs Türk toplumunu korku toplumuna dönüştürdü ve Kıbrıs Türk yukarı sınıfının hayallerine teslim etti. İçeride solcular, dışarıda da Kıbrıslı Rumlar “düşman” olarak kurgulandı ve toplumsal-etnik alanın sınırları yeniden çizildi. O tarihe kadar

7 Mehmet Ali Tremeşeli, *Ayios Spiridon'un Çanları: Mehmet Ali Tremeşeli'nin Anıları*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa, 2007, s. 190.

muğlâk ve karma bir yapıya sahip olan kamu-
sal alan yerini kesin çizgilerle ayrılan “biz” ve
“onlar” ayırımına bıraktı. Kısacası şiddet, et-
nik ve siyasi alanların birbiriyle örtüştüğü fiili
bir durum yarattı ve daha sonra coğrafyaya
yansiyacak olan sınırları zihinlere kazımaya
başladı. Kıbrıs Türk toplumunda görülen şid-
detin benzeri Kıbrıs Rum toplumunda da yaşa-
nıyordu. Hemen hemen aynı tarihlerde anti-
komünist bir örgüt olan EOKA silahlarını Kıb-
rıslı Rum solculara doğrultmuştu. İronik bir
biçimde anti-Komünist söylem ve eylem etra-
fında iki rakip milliyetçi elit birleşiyordu.

İkinci şiddet dalgası 1963-67 arasında ya-
şandı. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriye-
ti etnik şiddete son vermediği gibi, iki toplum
daha keskin bir şekilde karşı karşıya geldi.
Özellikle EOKA Kıbrıslı Rumların “haksız ye-
re statü kaybına” uğratıldığını düşünüyor, bu-
nun sorumlusu olarak da artık koloni idaresine
değil memleketdaşları Türklere parmak sallı-
yordu. Dolayısıyla “bir numaralı düşman”
olarak gördükleri Türklere karşı rövanşist *hınç*
duygusunu mobilize etmeye dört elle sarıldı.
Kıbrıs Rum toplumunun self-determinasyon-
Enosis talebini “engelleyen taraf” olarak ilan
edilen Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumların kız-
gınlık ve kırgınlığına hedef oluyordu. Kıbrıslı
Türk yöneticiler ise Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs
anayasasına kazınan “statü-yükselmesini”
(azınlıktan iki eşit siyasi statülü topluma geçi-
şi) etnik grupların entegrasyonu için değil, ay-
rılığının pekiştirilmesi için bir fırsat sayıyordu.
Yönetici kadrolar toplumların barış içinde bir
arada yaşamasını Kıbrıs Türk toplumunun
“yok oluşuyla” bir tutuyordu ve cumhuriyete
rağmen iki ayrı “etnik getto” yaratılmasına
önem veriyordu. Böyle bir ortamda Kıbrıs
Cumhuriyeti’nin uzun ömürlü olması imkân-

sızdı. Nitekim çok geçmeden “statü kavgaları”
yeniden başladı. 21 Aralık 1963 tarihinde baş-
layan ve 1964 yılı boyunca devam eden etnik
çatışmalarda Kıbrıslı Türkler büyük kayıplar
verdi. Statü kaybı yaşayarak “devletsiz bir top-
luma” ve kendi ülkesinde haklardan yoksun
bir “paryalar topluluğuna” dönüştüler. 1964
yılından sonra şiddet eylemlerinin hızı kesildi.
1965-67 arasında sadece münferit şiddet olay-
ları yaşandı.

Her ne kadar 1963-67 arasında yaşanan et-
nik çatışmalardan Kıbrıs Rum toplumu güçlü
çıkılmışsa da, 1967’den sonra Kıbrıslı Rumlar
arasında iç-savaş baş gösterdi. Enosis’in im-
kânsız olduğunu kavrayan ve bağımsız Kıbrıs
devletinin varlığını korumaya yönelik Kıbrıs
Rum liderliğinin karşısına Enosis’te ısrar eden
eli silahlı militan gruplar çıktı. Yunanistan’da
askeri bir darbeye ordunun iktidara el koyma-
sı durumu daha da vahimleştirdi. Burada bir
noktanın altını çizmekte yarar var: Literatürde
etnik şiddetten söz ettiğimiz zaman genellikle
bir etnik grubun başka bir etnik gruba karşı
kullandığı şiddeti veya bir devletle etnik bir
grup arasında yaşanan çatışmaları anlıyoruz.
Oysa etnik grupların kendi içinde yaşadığı şid-
det, dünyada olduğu gibi Kıbrıs’ta da son dere-
ce önemli bir yer tutar. Bu çalışmada şiddetin
bu boyutuna, yani siyasi şiddet olgusunu da
yer veriliyor.

Kıbrıs Rum toplumu kendi içinde önemli
çalkantılardan geçerken, Kıbrıslı Rum elitler
ile Yunan Cuntası arasında darbeye sonuçla-
nacak büyük gerilimler yaşanıyordu. Nitekim
15 Temmuz 1974 sabahında Yunan Cuntası-
nın tankları Başpiskopos Makarios’un sarayı-
na yürüdü ve Cunta iktidara el koydu. Darbe-
den tam beş gün sonra, 20 Temmuz günü, Tür-
kiye adaya asker çıkardı ve ada topyekûn şid-

dete sahne oldu. Türkiye bu savaşta, önceden planlandığı gibi, adanın coğrafi olarak ikiye bölünmesini hedefliyordu. Nitekim iki aşamalı askeri harekât adanın bölünmesiyle noktalandı. Coğrafi bölünmeyi demografik bölünme izledi. Kıbrıslı Türkler gönüllü olarak adanın kuzeyinde toplanırken, Kıbrıslı Rumlar adanın güneyine kaçmak zorunda kaldı. Kaçmayanlar zaman içinde kovuldu. Kıbrıslı Rumların geri dönmelerine ise asla izin verilmedi. Bu “etnik pürifikasyon” adaya Türkiye’den nüfus aktarılarak pekiştirildi.

Türk ordusunun silah zoruyla dayattığı de-facto durum, statü kavgalarına son vermediği gibi, yeni bir *hınç* ve *husumet* döneminin başlamasına neden oldu. Başka türlü söylersek, 1974 savaşı Kıbrıs’ta statü kavgasını sonlandırmadı ve etnik gruplar arasında daha büyük uyuşmazlıkların yaşanmasına yol açtı. 1974 savaşından sonra fiziki şiddet belki son bulmuştur ama *statü savaşları* başka araçlarla devam ediyor. Şimdilik eller silaha uzanmıyor ama kalıcı barışa kavuşulmadığı sürece *statü kavgası* ile *hınç duygusu* adayı beklenmedik bir anda yeniden şiddet sarmalına sürükleyebilir. Kısacası, günümüz Kıbrıs’ı barış ve savaş arasında salınan, tehlikelere gebe bir *olağanüstü hal* ülkesidir...

Çalışmanın sonsözü Kıbrıs’ta yüzleş(eme) me sorununa ayrıldı. Uzun etnik ve siyasal şiddet döneminde yok edilen, tecavüze uğrayan, yerinden edilen, topluca katledilen, işkence gören, “vatan haini” olarak damgalanıp öldürülen şiddet kurbanlarının sayısı nüfusa orantısız olarak oldukça fazladır. Bugün hâlâ toprak altından kayıp kişilerin kemikleri çıkarılıyor ve etnik gruplar arasında “takas” ediliyor. Niçin, ne zaman, nasıl öldürülüp kaybedildikleri hiç konuşulmadan, kayıp kişilerin naaşlarının ses-

sizce gömüldüğü cenaze törenleri düzenleniyor. Kısacası Kıbrıs, şiddet tarihi ile yüzleşmedi. Bu konuda uzun yıllardan beri tam bir ölüm sessizliği hüküm sürüyor. Yurttaşlar kendi aralarında konuşurken etnik gruplarının günahlarından sözetmeler de kamusal alanda itirafta bulunmaktan çekiniyorlar. Resmî anlatılarda ise bütün kötülükler “öteki” tarafa yükleniyor ve “biz” grubu “mağdur” ve “haklı” taraf sayılıyor. Her ne kadar son zamanlarda tabular kırılmaya başlamışsa ve sivil toplum kuruluşları, bazı gazeteciler ve aydınlar etnik-siyasal şiddet tarihini deşmeye uğraşıyorsa da, Kıbrıs hâlâ yüzleşme çalışmalarından uzakta duruyor.

Bu çalışma biraz da Walter Benjamin’in deyişiyle “geçmişin üzerimizdeki hak iddiası” dikate alınarak hazırlandı. Geçmişin etnik merkezci eklektik bir kurguyla “tarihselleştirilip” şimdiki zamanla iç içe geçtiği bir ülkede yüzleşme çalışmalarına büyük ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. “Anlam oluşturma” sürecinde günümüzün milliyetçi başat söylemlerine “enerji” sağlayan ve geleceğimizi esir alan geçmiş algılarının hüküm sürdüğü bir ortamda eklektik geçmiş algısını sorgulamak, şiddetin yarattığı “ölümcül kimlikleri” ve kolektif hafızayı tartışmaya açmanın büyük bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Marcel Proust “gerçeklik ancak bellekte şekil bulur” diyordu. Tam da bu yüzden bütün iktidarlar “bellek-denetleyicisidir”. Yine bu yüzden, “Belleğin Başkaldırısı”, yani kolektif hafızaların sorgulanması, ezilen, baskı altına alınan, susturulan, görünmez kılınan ve halının altına saklananların açığa çıkarılıp görünür kılınması çok önemlidir. Umarım, bu çalışma bu anlamda üstüne düşeni yerine getirmiştir.

NİYAZI KIZILYÜREK, 2016,
Lefkoşa/Λευκωσία